

פריפריה / מגורים
ומבני ציבור בדימונה
PERIPHERY / HOUSING AND
PUBLIC BUILDINGS IN DIMONA

רועי טל 22 Roiy Tal	טלאור אביטן 06 Talor Avitan
עדי יעקב 24 Ady Iacob	עידן אגיב 08 Agiv Idan
יערה רבינוביץ 26 Yaara Rabinovitch	שרון אדיר 10 Sharon Adir
יסמין שוורץ 28 Jasmine Schwarz	משה אלפסי 12 Moshe Elfasi +
טל שטרית 30 Tal Shitrit	דנית חולי Danit Hooli
אלכסיי שמובסקי 32 Alexey Shamovsky	אנה ברגובוי 18 Anna Beregovoi
טל תומר 34 Tal Tomer	עומרי בן זקרי 20 Omri Benzekry

מנחים **Advisors**

פרופ' אדר' צבי אפרת, אדר' רן גרוס, אדר' הילה שמר, אדר' תומר הררי
Prof. Arch. Zvi Efrat, Arch. Ron Gross, Arch. Hilla Shemer, Arch. Tomer Harary



ירושלים
לאמנות ועיצוב
אקדמיה
בזלאל

Bezalel
Academy of
Arts and Design
Jerusalem

פריפריה / מגורים ומבני ציבור בדימונה

"סטודיו פריפריה" מבקש להתמודד באופן ישיר עם המורכבות התרבותית והפוליטית המאפיינית את המרחב הישראלי ואת החברה הישראלית של היום. באופן מיוחד, הסטודיו עוסק במצבם האדריכלי של ערי ויישובי הפריפריה בישראל ובבעיה הנוצרת של תכנון דיור בר השגה, ציבורי או פרטי.

לתפישתנו, האקדמיה היא מעבדה מתאימה למחקר ישומי ולפיתוח מודלים ותרחישים חדשים. היא אפקטיבית ויצירתית במיוחד כאשר היא מבקשת לחקור את המרחב המציאותי בזמן אמת, מתכתבת איתו, מבקרת אותו ומציעה סטרטגיות ותרבותיות אלטרנטיביות.

בכל שנה הסטודיו מתמקם ביישוב פריפריאלי אחר; לומד אותו בכל קני המידה האורבניים והאדריכליים ומתמקד בפיתוח תוכניות מפורטות למגורים ברי השגה ולמבני ציבור רלוונטיים. השנה, הסטודיו עבד בעיר הנגב דימונה – בסמסטר א' הוא עסק במגורים ברי השגה ובסמסטר ב' במבני ציבור.

הסטודנטים בחנו פרויקטים פרוטטיפיים של מגורים בעולם, ניתחו אותם והעריכו את הרלוונטיות שלהם למרחב ולחברה הישראליים. במקביל, הם למדו את העיר דימונה: סיפור הקמתה, המבנה החברתי שלה, ובמיוחד מקורות התעסוקה שהיא מציעה והיחסים בין דפוסי עבודה ומגורים המאפיינים אותה. לאחר ניתוח אורבני מפורט – אשר כלל בחינת שימושי קרקע, תחבורה, תכסית, צפיפות, טיפולוגיות, סוגי דירות, מצב המבנים ותפקוד חללים ציבוריים – הסטודנטים התבקשו להציע פרויקט מגורים בעיר, לנמק את מיקומו ולחבר פרוגרמה כמותית וערכית המסבירה את הצעתם.

בסוף הסמסטר הראשון, הסטודנטים הציגו את הפרויקטים שלהם בקני מידה האורבניים (1:500, 1:250) והבנייניים (1:100, 1:50) באמצעות תוכניות, חתכים, מודלים והדמיות.

בסמסטר השני, עסקנו בתכנון מפורט של מבני ציבור: סטודנטים משנה ד' עסקו בתכנון האורבני של המבנה ואחר כך בפיתוחו הבנייני עד לקנה מידה של 1:50; סטודנטים משנה ה' המשיכו את פרויקט הגמר שלהם, ומיקמו את מבנה הציבור במתחם המגורים שתכננו בסמסטר הראשון.

השנה הוספנו גם את המדיום הקולנועי לכלי העבודה האדריכליים המקובלים בתהליך הניתוח והתכנון. הסטודנטים צילמו, ערכו וביימו סרטים המתארים את העיר, את הסיטואציה המרחבית אותה הם מאבחנים, ואת הפרויקט האדריכלי אותו הם מציעים.

PERIPHERY / HOUSING AND PUBLIC BUILDINGS IN DIMONA

"Periphery Studio" aspires to confront the cultural and political complexity characterizing Israeli social and urban space. Above all, the studio addresses the towns and settlements in the Israeli periphery, and the pressing problem of planning attainable public or private housing.

We believe that the academia is a fitting laboratory for applied research and development of new models and scenarios. It is particularly effective and creative when it examines the existing space in real time, addresses it, criticizes it, and offers alternative cultural structures.

Every year, the studio settles in another peripheral town, studies it on all its urban and architectural scales and focuses on the development of detailed programs for attainable residence and relevant public buildings. This year, the studio operated in the Negev city of Dimona - in the first semester it addressed attainable housing, and in the second semester it tackled public buildings.

The students examined prototypical housing projects around the world, analyzed them and evaluated their relevance to Israeli space and society. At the same time they studied the city of Dimona: its establishment, social composition, and particularly the sources of employment it offers and the links between work and residence patterns typical of the city.

After a detailed urban analysis - which encompassed the examination of land usage, transportation, grounding coverage, population density, typologies, apartment types, structures conditions, and the performance of public spaces - the students were asked to propose a housing project in the city, account for its location and compose a quantitative and qualitative program supporting their proposal. At the end of the first semester, the students presented their projects on the scales of the city (1:500, 1:250) and the buildings (1:50, 1:100) using programs, sections, models and visualizations.

In the second semester, we focused on the elaborate planning of public structures: The fourth year students tackled the urban properties of the structure, and then its development as a building to the scale of 1:50; the fifth year students further developed their final projects and placed the public building in the housing complex they planned in the first semester. This year, we have added the cinematic medium to the arsenal of architectural

tools used in the analysis and planning process. The students filmed, edited and directed films that portray the city, the spatial situation they identify and the architectural project they propose.

June 2013



בישיבה של מתא* URBAN LEARNING PLATFORMS

סוגיית מבני ציבור וחינוך בעיר מעלה שאלות בנוגע למיקומם, קביעת הגבולות ורמת החשיפה. אני מעוניינת לבחון כיצד ניתן לעצב באמצעות ארכיטקטורה את שילובו של מוסד חינוכי בעל סדרים והגיון פנימי בתוך מרקם קיים; שילוב שמחד ישמור על זהותו הייחודית, ומאידך יצור מרחב בעל השפעה הדדית ויהווה נדבך משמעותי בעיר.

בעיר דימונה "יבוא" קהילות חיצוניות אל תוך העיר הינה דבר מבורך, המטעין את חיי העיר בהתרחשות וצבע הנגזרים מנוכחותה של אותה קהילה ואורחותיה. מציאות זו מזמינה אותנו לחשיבה מחודשת על הנקודות במרחב בהן נפגשת הקהילה המקומית עם זו שמגיעה מבחוץ, ועד כמה אינטראקציה זו מצליחה לקבל משמעות וערך מוסף במקום.

הקהילה בה בחרתי היא ישיבה, אליה מגיעים צעירים דתיים מכל רחבי הארץ המתקבצים בדימונה לתקופת לימודי התיכון. בראייתם, דימונה היא מקום המאפשר ניתוק מסוים, התבודדות והתכנסות, ועם זאת מקיים פוטנציאל לתרומה הדדית בדינמיקה בינם לבין התושבים המקומיים.

בפרויקט אני מציעה אלטרנטיבה למבנה הישיבתי המקובל והצבתו במרכז העיר. בית המדרש עובר אדפטציה, מאפשר לגן ולעיר להכנס לתוכו, כאשר חווית הלימוד נעה בין ישיבה לתנועה ובין חוץ לפנינים. תפיסת המרחב היא רוחבית והתכנון היושב בתווך תופס ומאחד מרקמי עיר שונים, שטחים פתוחים, קיים וחדש – לכדי קו עיר אחד.

מטרת הפרויקט הינה להביא לטשטוש מסוים של הגבולות בין הישיבה לעיר. את הגדרות יחליף מוטיב ארכיטקטוני חשוב – חצרות, המאפשרות התרחשות יותר אינטימית המקבלת את אופיה מהפונקציות התוחמות אותה, וזאת במקביל להתרחשות במפלס הרחוב המאפשרת צפיה, שלעיתים אף מזמינה, משתפת ונגישה.

* 'מתא' – עיר, בשפה הארמית

משקי העזר של דימונה RE-WORKING DIMONA

שיטת הבינוי המתבססת על תבניות העבר ומייצרת ארכיטקטורה ורנקולרית, משאירה חופש רב למשתמש אך עדיין מייצרת גבולות וחוקי בניה. כך, סגירת המפעל יכולה להוות מקור להתחדשות חברתית וכלכלית של דימונה.

+972-50-7630543 . dandan82@gmail.com



מפעל כיתן הוקם בדימונה בשנת 1958. בשיאו העסיק המפעל כ-1,700 עובדים ונחשב לאחד מעמודי התווך של תעשיית הטקסטיל בישראל. להבדיל מהנוהל השגור, מפעל כיתן לא נבנה בפרברי העיר, כי אם העיר נבנתה סביבו ויצרה חגורת מגורים. משנסגר המפעל, חגורת הבטחון שהייתה נחוצה בין המגורים לאזור המפעל הפכה לשטחים עצומים של ריק המייצרים גבול בין מזרח העיר לצידה המערבי.

הפרויקט מציע תהליך פירוק והרכבה: שטחיה הריקים של חגורת הבטחון סביב המפעל יחולקו מחדש ויימסרו כפיצוי לעובדי כיתן המפוטרים. תהליך הפירוק אינו מעלים את המפעל: חלקים ממנו יותרו כיחידות מונוליתיות אשר תפקודן העתידי הוא להכיל שימושים חדשים שיהוו מקור פרנסה והתחדשות חברתית לתושבי העיר. פעולת השבירה מקטינה את קנה המידה ומייצרת מבנים המתאימים לעיר, בעוד מבנה המפעל יפורק לחלקים גסים יותר הקוטעים את מקצבה הקבוע של השכונה. המפעל עצמו ישמש כשלוחה אקדמית של אוניברסיטה העברית אשר תשמש כאבן שואבת לאוכלוסייה חדשה.

כחלק מהשינוי, אני מציע לתושבי דימונה שטחים לבניית צמודי קרקע. אופן הפעולה משלב בניית בנה ביתך עם דיור בר השגה. בשנות החמישים הקצה משרד השיכון בתים צמודי קרקע ולהם חצר אחורית, כאשר החצר יועדה לחקלאות פרטית – משק עזר אשר סייע בעתות משבר. בימינו, החקלאות איננה יכולה להוות מענה למצבים כלכליים. בהתאם לכך, משקי העזר בחצר החקלאית יוחלפו בזכויות בניה: כל אדם יקבל תא שטח בו יוכל לבנות 35% תכסית עבורו ו-25% תכסית של מבנה נוסף שייעודו מגורים, תיירות או מבנה ציבור להשכרה.



הרצפה האזרחית:
מרכז העיר דימונה כאגורה
THE CIVIL FLOOR
IN DIMONA CENTER

מרכז העיר דימונה מורכב מתמהיל פרוגרמתי המשלב בין שרותי עיריה, דת, רפואה, מסחר ומשרדים. ארגון מרחבי זה נובע מתפיסה היסטורית שחוזרת אל האגורה ביוון, בה רוכזו כל שרותי העיר השלטוניים והתרבותיים לטובת תשתית חברתית עירונית משותפת, אשר שמשה את תושבי העיר שנטלו חלק פעיל במערך הכלכלה העירונית ובחיי חברה ענפים ומגוונים.

למרות אותה תפיסה מובהקת של מערכת עירונית ריכוזית עליה הושתת מרכז העיר דימונה, התוצאה שהושגה הובילה להתרחקות והזנחה של מרכז העיר לטובת פיתוח והתרחבות שוליה. תוצאה זו נובעת בחלקה מכך שהחשיבה הבסיסית לא התמקדה במרכז כמרחב ציבורי שמשלב בין הבנוי לפנוי ולקרקע הציבורית, אלא כאוסף של פרוגרמות (בעיקר שלטוניות ובהמשך תרבותיות) שהונחו על הקרקע ולמעשה צפות על קרקע אזרחית לא מפותחת שמוגדרת כשטח ציבורי פתוח.

החיים בלב העיר מהווים רצף של הזדמנויות ותרמישים חדשים שמאפשרים חיי קהילה פתוחים ומגוונים שמקומם רק במרכז עיר. בהתאם לכך נדרשה התערבות תכנונית שנושעת על אותה מערכת ישנה של מרכז העיר דימונה, ובונה פלטפורמה חדשה הקושרת תשתיות חדשות לצד הישנות. באופן זה הפרויקט מבקש לספק פוטנציאל עתידי להתפתחות נוספות ולשכבה חדשה של תושבים שמונעים מתוך רצון ליוזמות עסקית והתפתחות כלכלית.

אותן תשתיות חדשות מורכבות ממספר פרוגרמות שמטרתן להגדיל את שעות השימוש במרכז העיר ובעזרתן ליצור עירוב במגוון רחב של שימושים: מגורים רב דוריים – גני ילדים, דיור לזוגות צעירים ודיור לגיל השלישי; שטחי מסחר ומשרדים; ומבנה ציבור – קמפוס למוזיקה ותנועה שמיועד לכל הגילאים. הפרויקט שם דגש על הרצפה המשותפת למרכז העיר, חיזוק הקרקע האזרחית, הגדרתה מחדש וחייבורה למערכת הבנויה של המרכז. הרצפה המשותפת תקשר בין תרמישים מגוונים ותייצר הזנה הדדית בין השימושים, נגישות, שקיפות ושפה תכנונית מובהקת, ובכך תגדיר מחדש את משמעות החיים בלב העיר.



מצב קיים - בנוי שצ"פ

הגדרת המרחב הבנוי

הגדרת הרצפה האזרחית



הבניית קרקע רציפה ותכנון בניין מגורים רב דורי וקמפוס למוסיקה ותנועה



שימוש בסטרוקטורה הקיימת של דימונה לטובת בניין מחדש במרכז



עירוב שימושים - בין מגורים לתעסוקה ופנאי

רצועות דימונה THE DIMONA STRIPS

בחרנו להתמקם ברצועה המרכזית של העיר דימונה – מרחב מונוטוני וחזרתי של שיכונים ישנים ארוכים וצרים, בהם דירות קטנות מאוד בעלות חזיתות חיצוניות צרות, שאינן מוארות או מאווררות. ברצועה מרכזית זו, החולשת על כ-250 דונם, רק כ-20% מהשטח בנוי. השטחים הריקים הרבים יוצרים אזורים מוזנחים לאורך כל שטח הרצועה ובעיקר במרחב שמשתרע בין השיכונים עצמם, שטחים שאמורים להיות פתוחים לטובת הדיירים.

במטרה לייצר התחדשות עירונית ולשקם את מרכז דימונה, הבנו שיש צורך באלטרנטיבה איכותית למגורים במרכז העיר – מערכת חדשה והטרוגנית המייצרת שונות מורפולוגית כמו גם שונות פונקציונלית. תשתית היכולה לתת מענה לאוכלוסיות שונות ומגוונות, כגון משפחות או זוגות צעירים, ובד בבד מייצרת המשכיות רציפה ומסודרת, יחד עם שונות חזרתית. מערכת מעין זו שתפעל כמכלול אורבני, תהווה קישור ציבורי עירוני המחבר את דרום העיר לצפונה על-ידי פארק מרכזי, ותיצור רצף של תנועת הולכי הרגל בעיר, במטרה לחדש את התנועה העירונית, ולאייש את השטחים הפנויים הרבים.

בהסתכלות מחודשת על המרחב, חילקנו את השטח הגדול ליחידות שטח קטנות יותר – רצועות רוחביות, המאפשרות טיפול נקודתי בכל יחידה, תוך התייחסות לקונטקסט העירוני. יחידות אלו מוגדרות על-פי המסגרות הבנויות הקיימות לצד הקשרים עירוניים רחבים יותר, זאת במטרה לייצר קישור בין צדי העיר. כל יחידת שטח חדשה מוגדרת כאוטונומית ומכילה בתוכה ערוב שימושים: מכלול מגורים המשולב ברמות שונות של ציבוריות, המוגדר על-ידי רחוב פנימי סמי-ציבורי ורחובות חיצוניים ציבוריים לגמרי.

בהסתכלות מחודשת על השיכון הקיים, התייחסנו לכל זוג שיכונים בתוך יחידת בינוי אחת. מהלך זה מאפשר שימוש בשטח הנוטש בין השיכונים שזוכה לפרשנות חדשה ומסופח לטובת הדיירים, במטרה לייצר דירות גדולות יותר מחד, וחזיתות צדדיות ארוכות יותר לכל דירה מאידך.

הקו המנחה את יחידת המגורים הבסיסית הוא אופציית ההשתנות של השימושים – יצירת מגוון יחידות מגורים באמצעות שינוי הפרופורציות בין הפנוי לבנוי. כל יחידת מגורים מחולקת לשלושה חללים: חלל ציבורי, חלל פרטי וחלל אור פתוח. שני החללים הבנויים יכולים לשנות את השימושים בהם לפי צרכי

הדיירים, בעוד חלל האור הפתוח יכול גם הוא לשמש כתוספות בניה עתידיות בתוך היחידה. במקרה ההפוך, יכולה משפחה להצטמצם לחלל מגורים אחד, בעוד שהחלל השני ישמש לשטח עבודה או השכרה רווחית וכו'. כך למעשה מאפשרת היחידה הבסיסית שימושים שונים לבית, בהתאמה לצרכיהם המשתנים של הדיירים במהלך השנים.



רצועות דימונה
The Dimona Strips

משה אלפסי
Moshe Elfasi

זיקת הנאה URBAN COURTYARD

מרכז העיר דימונה הינו רצועה עירונית נטושה. הפרויקט שואף ליצור במרכז זה 'שדה אורבני': רצף רצועות מגורים המגדירות מרחב ציבורי חדש בקנה המידה העירוני, המטשטש את תחום הרצועות המקומיות לכדי רצועה אורבנית רחבה, ומאפשר התפתחות של מבנה ציבור לכלל העיר לאורך כל הרצועה המרכזית של דימונה.

הרצף המונוטוני והמקובע בגריד הישן מאפשר רצף סטרוקטורלי חדש של מגורים וציבוריות ברצועה. הרצועה האורכית הגדולה חולקה לתאי שטח קטנים – רצף רצועות רוחביות, המאפשרות התפתחות מקומית ועצמאית של כל יחידה, המוגדרת על-פי הבינוי הקיים וההקשר האורבני הרחב שלה. כל רצועה מכילה מערך מגורים המשולב בציבוריות, המוגדרים על-ידי מעבר ציבורי. באמצעות תפישת הרצועה כפלטפורמה ציבוריות הנושאת מגורים, תהפוך כל רצועה למרחב מקומי ואורבני תוך צמצום הפערים ברצועה המרכזית הגדולה. השיכון בכל רצועה מכיל גריד הבנוי מרצף מודולרי קבוע, המגדיר מחדש את יחידת המגורים הבסיסית בפרויקט לכדי שלושה חללים המשתנים ברצף מבני של 9,6,3 מ"ר. בכל דירה חלל מגורים מרכזי, חצר פנימית וחלל נוסף לשימושים משתנים. רצף הבינוי החדש מאפשר את הגדרת המרחב הציבורי כשדה מרחבי של פרוגרמות ספורט, הפזורות בין המגורים ומקיימות מרחב חדש בעיר כחלק מהתנועה הפרטית והציבורית ברצועה המרכזית. במרחב זה תתאפשר ירידה חופשית מתוך קומת המגורים והרחוב אל אזור הספורט המתקיים ברמות שונות בין שני מפלסים אלו.

מימוש של מספר רצועות רוחביות יגדיר את המגורים והציבוריות המקומית. החיבור של השניים ליצירת המרכז האורבני של דימונה, נובע מהגדרת הרצועה המרכזית בעיר כמרחב ציבורי אחד, בעל רמות משתנות של פרטי וציבורי. מרחב זה מזמין את הפעילות האורבנית למרחב המגורים ומאפשר זיקת נאה מקסימלית ללא תיחום פונקציונלי המגדיר מקום מסוים.



בין השיכונים רצועות של אור וחושך STRIPS OF LIGHT

מרכז עירוני הוא מערכת הניקוז של תושבי העיר; הכיכר; המקום אליו אנשים באים על מנת למצוא מפלט מהחום הבלתי פוסק, מהעננה האביכה. דימונה היא עיר שמרצה ננטש והומס עליידי השמש הקופחת של המדבר. בימינו, לבה של דימונה הוא אזור חשוך ונטוש, המוקף טבעת אור חיה. אור האורבניות שנשמת מחיק העיר והוברר לשיפוליה, גזל מתושביה את מושג המרכזיות. מרכז עיר ראוי הוא כזה שתושביו יכולים להנות ממנו, שימשוך אותם להאיר מחדש את רחובותיה של דימונה בטיולי לילה מרגיעים לאחר ימים חמים. מרכז המהווה עוגן תרבותי המחיה את תנועת הולכי הרגל ושואב אליו את מגוון פלחי האוכלוסיה השונים של העיר.

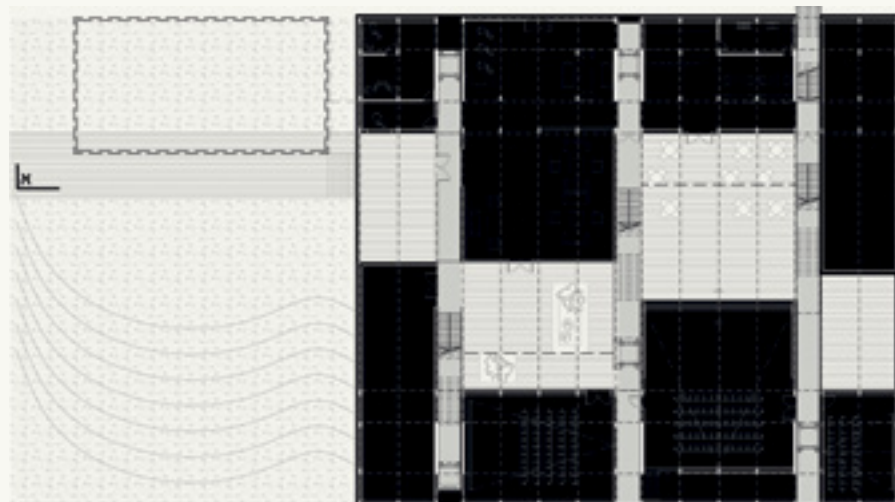
מטרת המבנה המוצע בפרויקט היא לחשוף, לגרות, לדגדג ואולי אף מעט לפצוע את אוניות הבטון הקיימות; ליצור עולם פנימי חדש אשר יתן נוכחות לקיים לצד חופש למדומיין. המבנה ישמש כבית-ספר לקולנוע ביום ומרכז תרבות וסינמטק בלילה. מרכז תרבותי החוקק על דגלו את סוגיית הצל הסוציאליסטי שאבד בעיר שהשמש הקפיטליסטית קופחת על תושביה.

המשחק המידרגי בין האור והחושך במבני הזכוכית יהווה מחבר זוהר בין אולמות הקרנה. המקום יפעל כמרכז למידה אלטרנטיבי בעל חללי למידה מגוונים ומשתנים שמטרתם לתת פתח יצירתי לבחינה מחודשת של הקולנוע הישראלי. מקום לניסוי, בו יוכלו סטודנטים לחוות את פרי יצירותיהם כפי שרואים אותו הצופים. המבנה התיאטרלי ישמש כמרחב פנימי להקרנת סרטים, אך גם כמרחב חיצוני בו מתקיימים הופעות וירידים עירוניים, שירכז אליו חזרה את החיות העירונית הבלתי ממומשת של העבר.

מסדרונות המבנה המוצע מבקשים לאסוף אליהם, ולו לרגעים, את הכוחות הפועלים בעיר. לוחות הזכוכית מאפשרים לחשוף באופן בטוח את התושבים האבודים שערים ננטשה, את מעמד הביניים שהתבצר בכאתי העיר ואת מעמד הסטודנטים שאמור להוות כוח צעיר ומרענן בתוך החום המתיש. מטרתם של שלושת מרכיבים אלו היא להתמזג למרקחת אחת שתחזיר לעיר את עטרתה.



חתך א-א ממזרח למערב



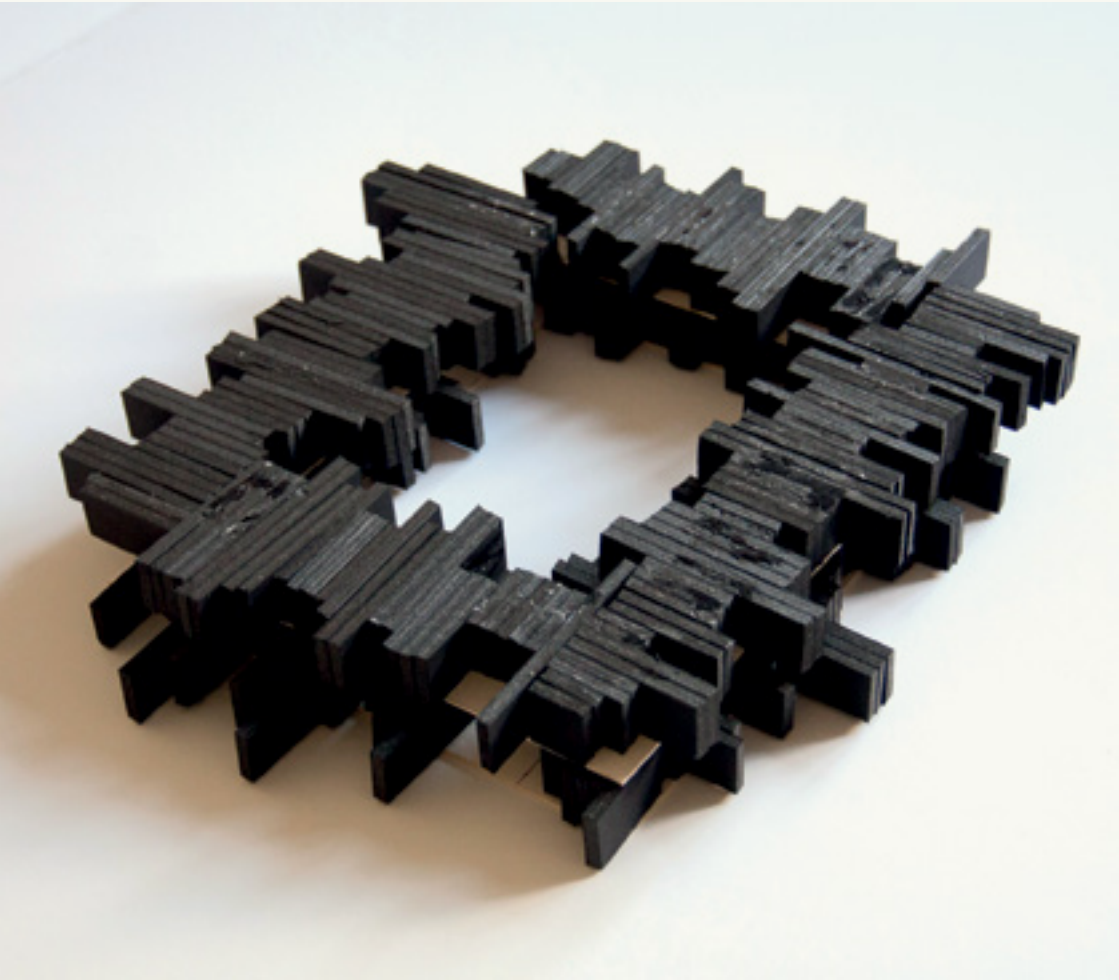
תכנית קרקע

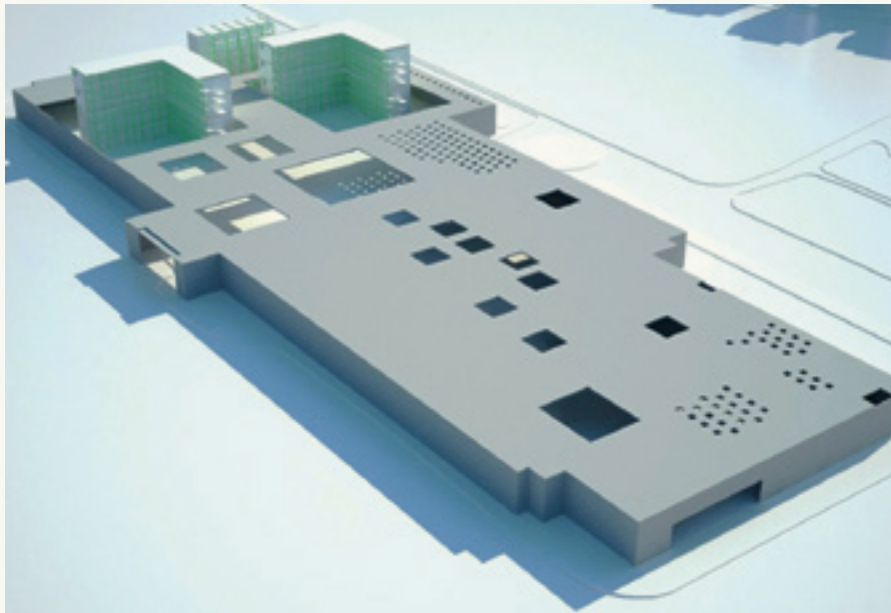
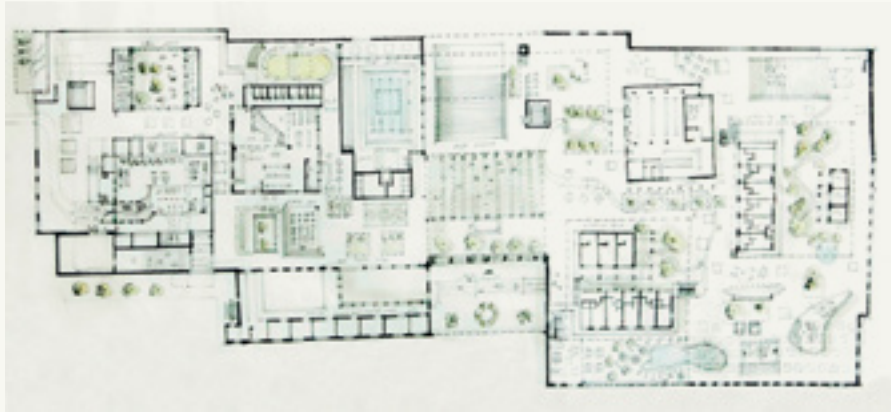
שימוש בעקרונות פנים קהילתיים
ליצירת מפגש רב־תרבותי
INTRACOMMUNAL PRINCIPLES
AS TOOLS FOR PROMOTING A
MULTICULTURAL ENCOUNTER

החברה הישראלית מורכבת ממנעד רחב ומגוון של קבוצות אוכלוסיה הנבדלות זו מזו מבחינה תרבותית, דתית וחברתית, וניצבת לא פעם אל מול אתגר ההתמודדות עם המורכבות של הייחוד והשונות. מתחילת דרכה, נעה החברה על התווך שבין ניסיון לאפשר אוטונומיה ולעודד פלורליזם בקרב הקבוצות השונות לבין הצורך לייצר מכנה משותף ולהביא לידי מפגש.

העיר דימונה, בדומה לערים נוספות, מורכבת מקבוצות אוכלוסיה שונות, כשהבולטת ביניהן היא קהילת העבריים. לקהילה זו מספר מאפיינים המבדלים אותה בצורה ניכרת מסביבתה: חיי קומונה, פוליגמיה, קהילתיות, התבססות על תוצרת עצמית והקפדה על אורח חיים טבעי ובריא. למעשה, חברי הקבוצה מתנהלים כקהילה שיתופית עצמאית המקיימת מיקרו־קוסמוס המתנהל על־פי חוקים משלו, בו הקהילה והמקום הם ישות אחת.

המרכז הרוחני והפיזי של הקהילה נקרא "כפר השלום" והוא ממוקם בשטח של מרכז קליטה לשעבר בדימונה. אורח החיים הייחודי המושתת על חיי קומונה יצר דיסוננס תצורתי, בו כלפי פנים השטחים הציבוריים בכפר רבים ושימושיים יותר מהשטחים הפרטיים, ואילו כלפי חוץ נוצר מתחם מסוגר ומנוכר בעל גבולות ברורים המייצר סגרגציה והתבדלות חברתית־תרבותית וגשמית־אורבנית משאר העיר. הפרויקט מציע לייצר מרחב ציבורי המהווה נקודת מפגש של הקהילה עם העיר באתר הממוקם בקרבת "כפר השלום": גינת ג'ונסון. המטרה התכנונית הינה יצירת פרוגרמה רב־תכליתית הכוללת בין השאר חדרי חוגים, ספרייה, אולם מופעים ועוד, על מנת ליצור תשתית רב־שימושית גמישה התואמת למגוון רב של קהלים. זאת, בשילוב עם טיפול בדפנות הפונות אל הפארק ואפשר יצירת רבדים של עומק שקיפותי ועמעום הדרגתי של הגבולות. כך למעשה ניתן יהיה לווסת ולשלוט במידת הפתיחות, במטרה להפיג את הסגירות הקהילתית המובנית, מבלי לפגוע באוטונומיה של הקהילה לנהל את אורח החיים הייחודי המאפיין אותה.





מפעל, חיים DIPLOMA MILL

מכללה מקצועית במפעל "כיתן" לשעבר - דימונה
A Polytechnic in the Former Textile Factory "Kitan"

הטיעון כי דימונה היא עיר תעשייתית, הולך ומתיישן וממשיך לאבד מערכו עם סגירתו של מפעל הטקסטיל "כיתן", אשר ידע להזין את העיר בתעסוקה ובגאווה. בשונה ממפעלי הדרום, "כיתן" ממוקם בתוך דימונה, כספינה בתוך ים מדברי, בקצה הדרום-מערבי של העיר. המשמעויות שמגלם תיאור זה משתרעות מעבר למצב מרחבי גרידא: מפעל הטקסטיל מייצג את המרחב של תושבי ועובדי עיר תעשייתית, ומהווה ביטוי פיזי של המפעל הציוני - של חיים הצומחים במדבר דרך תעשייה ותעסוקה אוטוריטית.

אנו עדים לימים אחרים בתעשייה המקומית: בזמן שה"תעשייה" מאבדת את מקומה לטובת תעשייה זולה מעבר לים, ה"מפעל" הוא שנשאר להמשיך לייצר; התעשייה מתחלפת, המפעל נשאר. במעשה התכנוני מטופל מפעל הטקסטיל הסגור, המהווה את מרכז של שכונה עתידית ועומד בליבו של שינוי פרוגרמתי: מפעל הטקסטיל פוגש את מפעל החינוך. מבנה המפעל יכול בתוכו קמפוס למכללה מקצועית ומבני מעונות. אין משמע הדברים שהמפעל יפיק רק אנשי מקצוע, אך מעל לכל ספק, אנשי המקצוע הם חומרי הגלם לבנייתו של המפעל כמרכז של חיים.

שימוש מחדש מתאפשר רק כאשר ישנו מענה פיזי לצורך פרוגרמתי. במקום בו מתקיימים התנאים, יתוחמו חללי המפעל ויותאמו לחינוך מקצועי. ובהתאם, במקום בו אין תנאים מתאימים, תבוצע גריעה ממעטפת המפעל לטובת מגורי המשתמשים במבנה ובחלליו. בפרויקט נבחנו הנקודות המתאימות לגריעה ממעטפת המפעל ואלו בהן יש להותירו במצבו. על-פי הנחת היסוד שהגריעה והפירוק זולים מהבניה והמילוי, המפעל אינו נותר כמות שהוא, אלא מקבל חיים מסוג חדש שיכולים להוות מצע רעיוני למפעלים אחרים שאיבדו את התעשייה ויכולים להשיב לעצמם את המפעל.

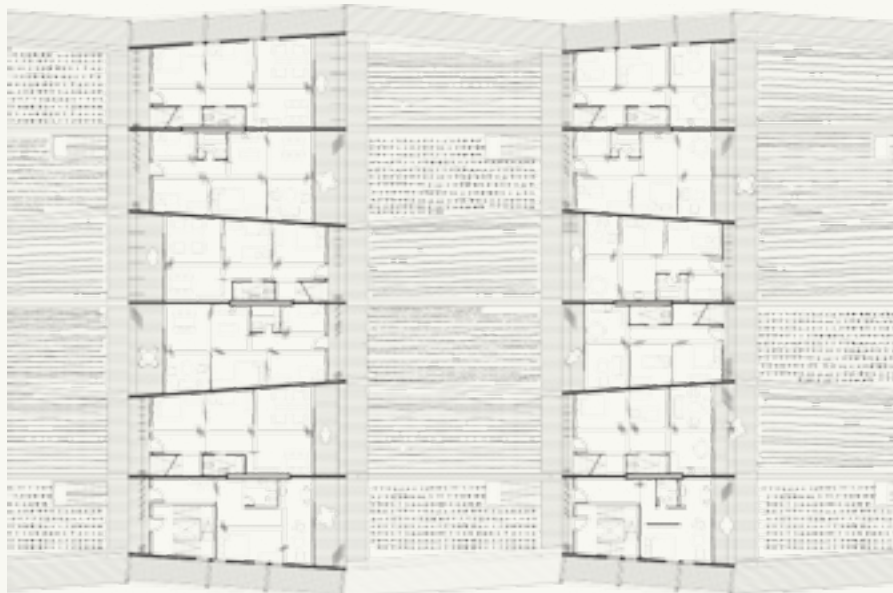
מעונות עובדי אדמה FIELD WORKERS HOUSING

"מעונות עובדי אדמה" עוסק בקשר שבין ייצור חקלאי ומגורים בלב דימונה. הפרויקט התחיל מהתבוננות באורחות החיים של קהילת העבריים בדימונה ושאינה השראה מהתבססותם על עקרונות של קיימות אורגנית וחיי קהילה שיתופיים. התכנון מציע מענה הן לקהילה זאת הזקוקה לשטחי מחיה ומגורים חדשים, הן לשאר תושבי העיר, המעוניינים לחיות חיים עירוניים שבמרכזם חקלאות אורגנית וממדים שונים של שיתופיות חברתית וכלכלית.

דימונה של היום היא עיר עם אחוזי אבטלה והגירה שלילית גבוהים. מרכז העיר סובל מהזנחה ושופע במרחבים ציבוריים עזובים ולא מתוחזקים. ככל שמתגברת הבניה צמודת הקרקע שמתרחשת בטבעת ההיקפית של העיר, הולך ונחלש מרכז העיר ומתרוקן ממגורים. לצד אלה, ריחוקה הפיזי של דימונה מערים אחרות וממרכזי סחר ותעסוקה מהווה קושי כלכלי המכביד על העיר.

"מעונות עובדי אדמה" מבקש ליצור מנגנון יצרני אשר קושר בין דיור בר השגה, מקור הכנסה זמין וסולידריות קהילתית. הפרויקט משלב תעשייה חקלאית (חממות) ומגורים באותו מבנה, ויוצר מערכת היזון חוזר בין המגורים והחממה תוך שימוש ממוחזר בקרקע, במים ובחימום.

מיקומו של חלקות חקלאיות פתוחות (עד 100 מ"ר) באזורים שבין המבנים, מונע הזנחה של שאריות שטח, מספק תצרוכת חקלאית ביתית ואלמנט קהילתי שמקשר בין התושבים ומחייה את מפלס הקרקע. מיקום הפרויקט והגיאוטרפיה שלו הוכתבו על ידי כיווני השמש והרוח, באופן המייצר מרחבים חשופים לשמש עבור החקלאות ומרחבים מוצלים עבור תושבי המקום. הסטרוקטורה המודולרית שלו מאפשרת גדילה הדרגתית והתפתחות בהתאם לצרכי התושבים. המבנים בנויים מפריאקסטים מבטון וקונסטרוקציה של פרופילי RHS מברזל. חומרים אלו ניתנים לפירוק והרכבה מהירים ולפיכך להוספה/החסרה של מבנים לפי צרכיה המשתנים של הקהילה. כמו כן מהווים מרכיבים אלו ביטוי חומרי לשילוב בין תעשייה ומגורים לכדי יצירת ישות אחת.



הפער בין מציאות לאדריכלות THE GAP BETWEEN REALITY AND ARCHITECTURE

שכונת הנצחון תוכננה על-ידי האדריכל דן איתן במהלך שנות השישים. באותן השנים כבר הוקם מפעל כיתן בדימונה וכן מפעלים נוספים בסביבתה, דבר אשר יצר תחושת בטחון לעתיד האזור והשפיע על מהלך תכנון השכונה. השכונה תוכננה בהקפדה עם דגש על סמיכותה למפעל כיתן וחשיבה על האקלים המדברי השורר באזור הנגב. אך למרות התכנון המוקפד והראוי להערכה של איתן, המציאות כיום שונה מזו שצפו לשכונת הנצחון.

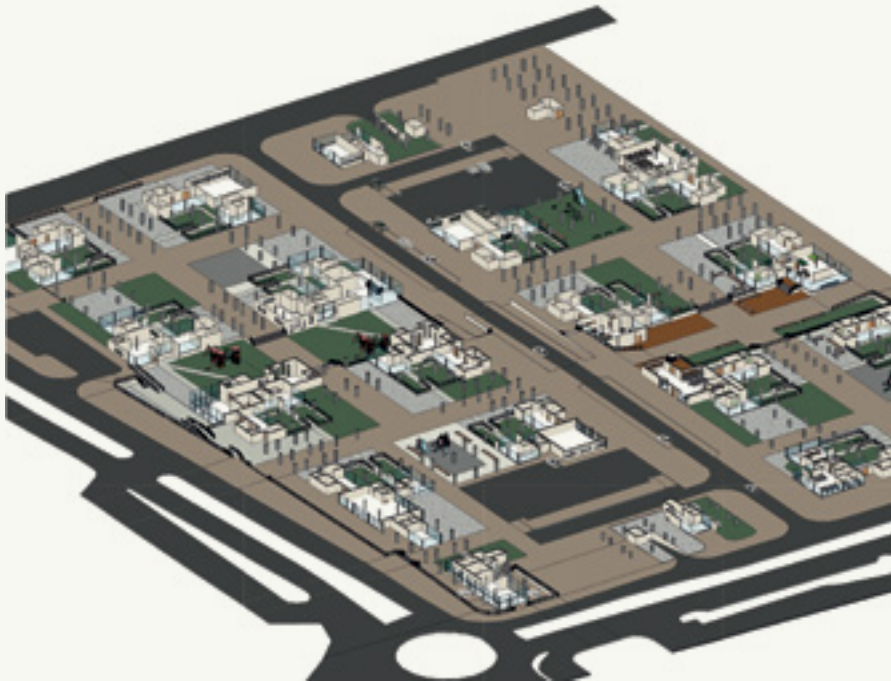
הפרויקט מציע אלטרנטיבה להתחדשות השכונה, בפעולה היוצאת מתוך התכנון הקיים – דהיינו שמירה על הקונסטרוקציה הקיימת שתכנן איתן ומינימום הריסה – לצד פיתוח מרחב ציבורי שיחזק מערך מרובד של מפגשים יומיומיים פשוטים בין הפרטי, החברתי והמבני על-ידי התבוננות בעבר, בהווה ובעתיד. במהלך השנים נחלש מעמד המפעלים וביניהם מפעל כיתן, תהליך שנשא השפעה רבה על דימונה ככלל ועל שכונת הנצחון בפרט. נוצרה הגירה שלילית בכל דימונה ובשכונה נותרו הרבה דיירים מבוגרים ואוכלוסיה במצב סוציו-אקונומי ירוד. דבר זה משתקף בכניסות המרובות אשר רובן אינן מתוחזקות כראוי ובחצרות הפנימיות אשר אינן מתפקדות, גם עקב גודלן הרב וגם בשל חוסר אינטראקציה בין השכונה לסביבה. בנוסף, המעברים המוצלים אשר תוכננו על מנת לספק הגנה מהשמש למעשה יוצרים תחושת חוסר בטחון באזורים הנסתרים מהעין. מתוך הפעולות בפרויקט, אני מבקש להבין כיצד אפשר לגשר על הפערים בין עבר להווה תוך חשיבה על העתיד.

אורח החיים העכשווי מניב צרכים שונים שיש לתת להם מענה ברמת הבניין, הבלוק והשכונה. על מנת לייצר שכונה מעורבת ומגוונת יש לקדם טווח רחב של אורחות חיים, פיתוח מגוון של יחידת דיור וטיפולוגיות מגורים שונות, שיספקו מענה למשקי בית שונים וימשכו סוגים שונים של אוכלוסיה, כולל אוכלוסיה צעירה ומשפחות מבוססות.

בפרויקט מוצע בסיס חדש לשכונה המשותת על פתיחת קומת הקרקע לציבור ובחירה בפרוגרמות ציבוריות אשר יכולות לשפר את איכות החיים של תושבי השכונה כמו גם את תדמיתה, ולהעניק לתושביה בטחון ויכולות חברתיות מגוונות. הרחוב הראשי בשכונה תוכנן כציר מרכזי המורכב מחנויות במטרה לקשר

בין התחנה המרכזית, הממוקמת בצידה האחד של שכונה, למפעל כיתן בצידה השני. התדרדרות המפעל סחפה אחריה את הרחוב וכיום פועלת בו מכולת אחת המשמשת את תושבי השכונה, כאשר לאוכלוסיה מבחוץ אין סיבה לעבור בו. הפיכת הציר לדרך ממונעת רצופת שירותים ציבורים, המחוברת לדרכים החוצות אותה לאורכה ולרוחבה, תגביר את הנגישות ותמשוך אוכלוסיה מבחוץ, ויכולה להביא להחייאת הרחוב.

+972-54-4702421 . yakov.adi@gmail.com

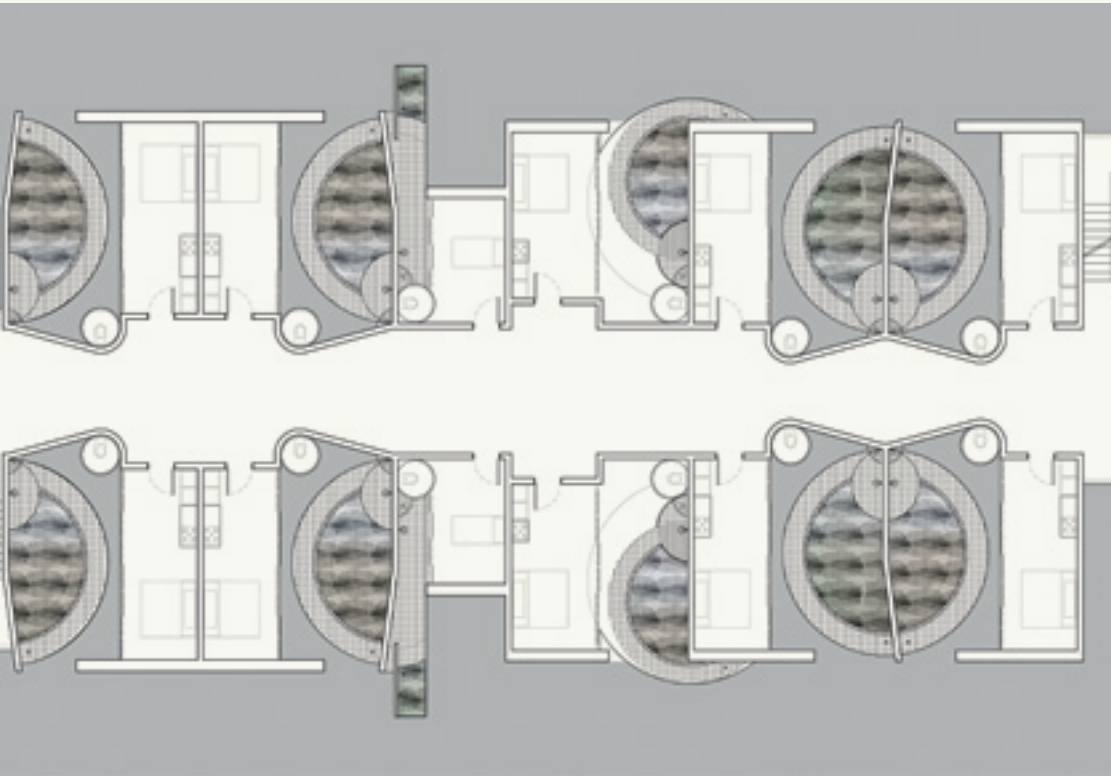


הזיית דימונה DELIRIOUS DIMONA

חם.
דימונה נצרכת בשמש
צפה בערפל המדברי
דומה לחיזיון תעתועים.

"נהיגה היא צורה חזיונית של אמנזיה. לגלות הכול, למחוק הכול. המהירות מוחקת את הקרקע ואת מראי המקום, מפני שהיא מאיצה את משך הזמן ואת הדרך על מנת לבטל אותם." – ז'אן בודריאר, 'אמריקה'

בשנת 1953, עם סלילת כביש 25 (מעלה תמר-סדום), הוחלט להקים את דימונה בק"מ-35 מבאר שבע. המיקום נקבע בהתאם לקרבתה לשני אזורי תעשייה מרכזיים: מפעלי ים המלח ומכרות הפוספטים. העיר מפנה לכביש את גבה ומתרחקת ממנו בצמיחתה. במקביל, גם הכביש המהיר על התנועה הדלילה שבו מתכחש לדימונה, חולף על פניה, מתמסר לתשוקה העמוקה היחידה – לנוע. בז'אנר הקולנועי של סרטי דרכים במדבר, הגיבורים נוסעים במדבר חסר גבולות אל עבר האופק האינסופי. אך המדבר הישראלי קטן מהמדבר הקולנועי. נראה שדימונה יושבת על הקצה, ממנו ניפול מיד לאחר שנחלף על פניה. אך אולי דימונה היא לא הקצה? אולי ניתן שוב לייחס לה את המשכיות הכביש שברא אותה? במתח שבין שני התסריטים, בין תושבי העיר הקבועים ובין אלו החולפים על פניה בדרכם, דימונה יכולה להתקיים כעיר על אם הדרך. הפרויקט דן בתכנון מלון דרכים במדבר, לצד הכביש, מול דימונה. זו הזדמנות למקם את דימונה במרחב, לפתוח את השדה הרעיוני דרכו עובר הכביש הארצי. מלון הדרכים הינו תחנת עגינה לפרקי זמן שונים למשתמשי הכביש, נוודים, תועים ותיירי המדבר. המלון אוצר בתוכו את המים שיכלו להיות חלק מפאטה מורגנה: מספר הבריכות במלון כמספר 100 החדרים. ברגע הכי פרטי, כשמשילים הכול, ברגע של רחצה, אז מתחיל הזמן מחדש (לפאזה).
רגע שדומה וגילינו עיר, באופק בין בית ודרכו של מדבר.



הקצה התעשייתי כמרפא INDUSTRIAL HEALING ON THE EDGE

דימונה. עיר בשולי החברה, מוקפת מדבר, אי נטוש. בעוד העיר ממשיכה להתפתח, סביבותיה אינן מקבלות כל הכרה. במקום לאמץ את המדבר השוכן לגבולה, דימונה מפנה אליו עורף. גם הכביש הראשי, המחבר את דימונה לשאר הציביליזציה, זוכה להתעלמות המדגישה את מעמדה של העיר כאי.

בבחירה לפתח את הפרויקט שלי באיזור התעשייה הממוקם בקצה העיר, אני תובעת אזור שלא יפנה את גבו למדבר. הפרויקט שלי מבקש למשוך את המדבר חזרה אל העיר, מפאתיה אל ליבה. כמו כן מבקש הפרויקט להגדיר קצה דרכיווני בנקודת מפגש בין המדבר לעיר, בו יוצר דיאלוג בין שתי ישויות, שיחה שטרם התקיימה עד כה.

פרוגרמתית הפרויקט שלי מציע מרכז גמילה ושיקום מהתמכרות לסמים. גם את מרכז הגמילה ניתן לראות כמעין אזור ביניים, תווך שמגדיר את תמונת המצב משני עבריו. זהו שטח שיוצר דיאלוג בין שתי ישויות – החיים שאנו מנסים להותיר מאחורינו, והחיים שמצפים לנו בעתיד.

הפרויקט מתייחס לשני שלבי הגמילה מסמים. שלב ההתנוקות מסמים, בו הגוף הופך להיות עצמאי פיזית מהסם, הינו תהליך שנמשך 21 יום ומתקיים במתקן המרכזי. לאחר שלב זה, המטופלים יכולים לבחור להמשיך בטיפול על מנת להתגבר על התלות הפסיכולוגית.

כפר השיקום, הממוקם במתחם של מגרשי מפעלים נטושים באזור התעשייה, הוא פתרון מגורים ארוך טווח המספק תמיכה מתמשכת למכורים, מבלי לנכר אותם מהחברה. הכפר מספק מגורים לא רק למטופלים, אלא גם למשפחותיהם ויקיריהם, אשר לעיתים יכולים לספק תמיכה החיונית להשלמת תהליך הריפוי.



קאנטרי קלאב דימונה
COUNTRY CLUB DIMONA

מרכז דימונה אינו קאנטרי ולעולם לא יהיה בו קלאב. יש בו שטח מלבני ריק, חשוף, שמישהו פעם דמיין כמרחב הציבורי הפתוח הראשי של העיר. למרות שהשטח מוגדר על-ידי התחנה המרכזית של דימונה בדופן הדרומית שלו ובסופרמרקט בדופן הצפונית, הוא נותר שומם, מעין שטח מפורז בין שתי שכונות מגורים. בפרויקט זה אני מבקש להציע שילוב של יוזמה ציבורית ויזמות פרטית בכדי לנסות להפעיל את המרחב השומם בלב העיר באמצעות תכנית כלכלית מציאותית (PPP): תפיסה אורבנית שמבקרת את האורבניזם הישן המושתת על שצ"פים נטולי פרוגרמות, עמדה חברתית המזמינה את כלל תושבי העיר להנות מהמשאבים הציבוריים (העיר היא מועדון החברים) ולבסוף שימוש בדימוי השאול מתרבות הפנאי "המפונקת" כאמצעי לשינוי תדמיתי של מרכז העיר. בסמסטר א' תוכנן החלק האנכי של הפרויקט: בנין מגורים מעל התחנה המרכזית שכלל 144 יחידות דיור משני סוגים בבניין מגורים בן 12 קומות. תהליך תכנון בנין המגורים התחיל מפירוק הבלוק השיכוני המשוכפל בשכונה המשיקה לאתר. טיפולוגיה זאת עברה טרנספורמציה שכללה את הסרת המעטפת החיצונית הקשיחה ותכנון דירות בעלות איכויות של "צמודי קרקע". בין איכויות אלה ניתן למנות את העדר קירות חיצוניים משותפים עם השכנים, שטח חיצוני פרטי וחלל מרכזי בדירה הפונה לפארק/ לנוף המדברי.

בסמסטר ב' תוכנן החלק האופקי של הפרויקט: ה"קאנטרי קלאב". זהו פרויקט המשתרע על שטח של 45 דונם ומשלב פרוגרמות ציבוריות ופרטיות של בריכות שחיה, מגרשי ומתקני ספורט, חנויות, בתי קפה וגינות קהילתיות לטובת תושבי השכונות הסמוכות. גג משותף מאחד את המרחב ומקשר לשכונות הסמוכות ולצירי התנועה המוטוריים והרגליים המשיקים לאתר. הגג מציע מעין מרפסת עירונית המשמשת בין היתר למסלול ריצה ולטריבונות עבור מגרשי הספורט. הגג הוא מערכת מחוררת המאפשרת אזורים מוצללים ואזורים פתוחים לשמיים בקומת הקרקע.

התנהלות התנועה בפרויקט מתמקדת על ציר אורך מרכזי שממנו מסתעפים שבילים משניים רוחביים, המתחברים למערכת התנועה ההיקפית הקיימת. מרבית שטחו של ה"קאנטרי קלאב" פתוח לציבור בכל שעות היום (למעט בריכות השחיה) ונגיש ללא תשלום.

+972-50-5747179 . talshitrit@gmail.com



ה שיכון הבוטני בדימונה DIMONA BOTANICAL GARDEN

טהורה וצפיפות אינסופית, כאשר לאחר ארוע מסוים במרחב-זמן החלה הנקודה להתרחב באופן מעריכי וליצור חומר. אותה נקודה שהכילה את הכל נעלמה ואיננה קיימת יותר, אולם למעשה היא בכל מקום – אנחנו הנקודה. אנחנו עדיין יכולים להרגיש שאריות של הארוע גם אם מעולם לא נצליח להבין אותו או להבחין בו. הפרויקט התפתח מתוך העבודה של הסמסטר הראשון, כאשר החזרתיות של מבני השיכון של שנות השבעים משפיעה על תכנון החלק המבונה של הגן. החזרתיות עדיין נוכחת בסטרוקטורה של המבנים, אולם היא רבגונית ומייצרת מערכת אחת.

+972-54-4737518 . alexei.shamovsky@gmail.com

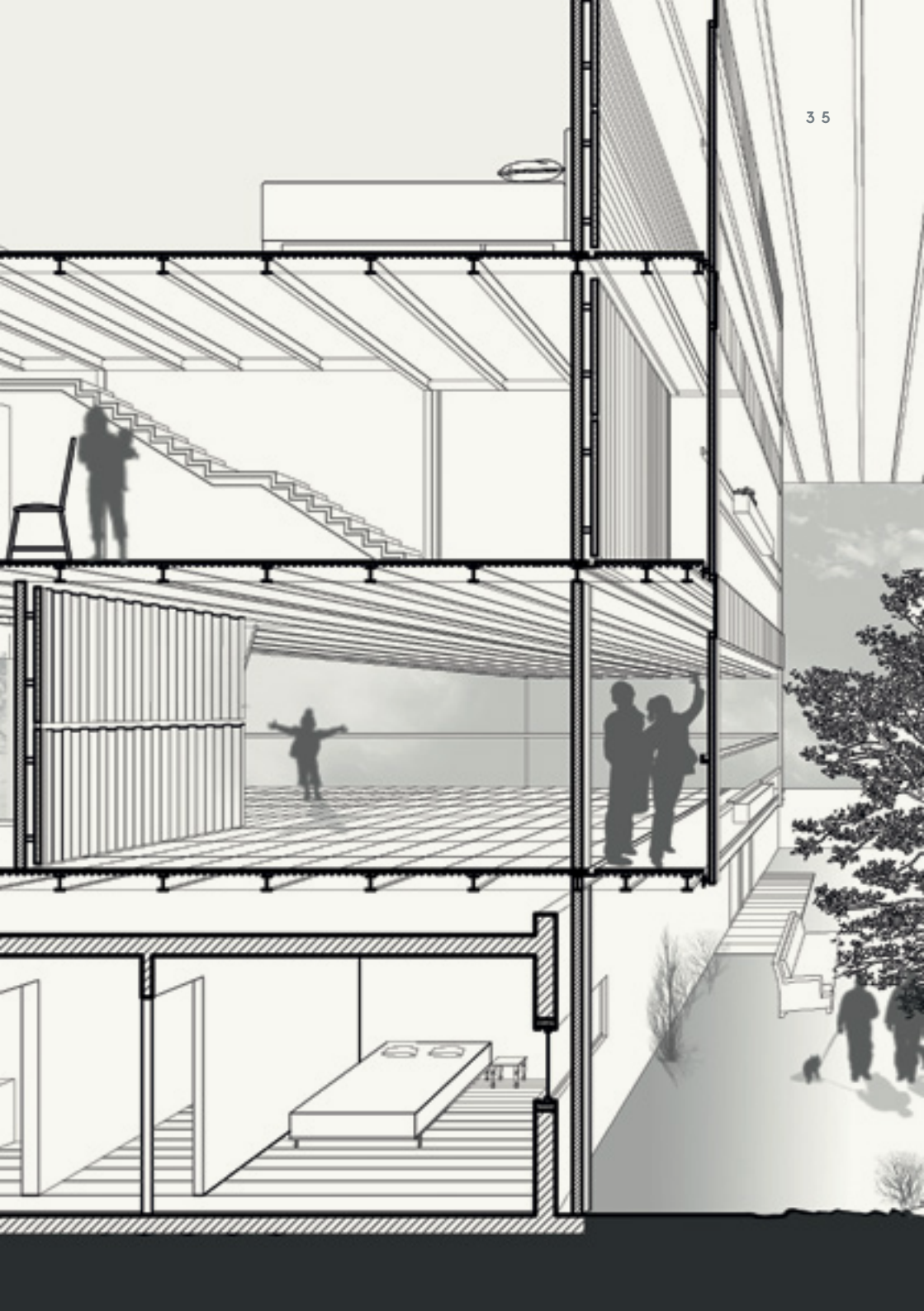


מיקום הפרויקטים והקונטקסט האורבני – רחוב שדרות הנשיא מהווה גבול בין שכונת שבעת המינים לבין שכונת הערבה – השכונה הראשונה שנבנתה בעיר דימונה. הרחוב מהווה בסיס עבור הפרויקטים שנוצרו במסגרת שני הסמסטרים ונבחר מתוך זיהויי כבעל רקע היסטורי וחשיבות עירונית בהקשר של דימונה. למעשה, רחוב שדרות הנשיא מתפקד ככניסה הראשית של העיר והוא הראשון שנחשף לעיני המבקר.

סמסטר א': מבנה מגורים – פרויקט "שבעת המינים", שנוצר במסגרת הסמסטר הראשון שהתמקד בנושא הדיור בדימונה, מציע לבחון מחדש גישה לבניה המדברית והתייחסות למערכת האקלימית. מתחם מבני השיכונים משנות השבעים הקיימים באתר מייצג עקרונות של חברה סוציאליסטית, שהשתלבה באידאולוגיה של המדינה הצעירה. תפקידם של המבנים היה מתן פתרון מגורים מהיר וזול יחסית לגלי העליה שהגיעו באותם שנים. החזרתיות החדגונית של מבני השיכון מעידה על השקפת העולם המודרניסטית שמיצתה את עצמה ואינה עומדת יותר בדרישות איכות הבניה ואיכות החיים של העולם העכשווי. יחד עם זאת, המבנים הקיימים עדיין מייצרים מערכות יחסים ואיכויות חיים בעלות פוטנציאל מעניין ואופי ייחודי. הפרויקט מנסה לשחזר ולהדגיש איכויות אלה ולייצר יחסי שכונת הנובעים מדפוסי החיים הייחודיים לאזור.

סמסטר ב': מבנה ציבור – הפרק השני של "סטודיו פריפריה" התרכז במבני ציבור ושאלת הציבוריות בדימונה. תהליך המיפוי גילה מספר לא מבוטל של שטחים נטושים ומזונחים בתוך הרקמה האורבנית אשר מייצגים תופעה כלל עירונית של התרוקנות המרכז. פרויקט "השיכון הבוטני" מתמקם באחד האזורים הללו, שמתפרס על שטח של 12 דונם. הפרוגרמה של הגן הבוטני נבחרה מתוך רצון ליצור מרחב אורבני איכותי, אשר משלב בתוכו פונקציות של מוסד מחקר, אזורים ציבוריים ירוקים, מקומות תרבות ופנאי ומהווה תשתית תיירותית ותעסוקתית חדשה עבור תושבי העיר.

הפרויקט שואב השראה מעולם הטבע ומרעיונות מדעיים פוזיטיביסטיים. השימוש בגריד הרדיאלי מתייחס לאחת התיאוריות להווצרות היקום: תאוריית המפץ הגדול. תיאוריה זו גורסת כי בעבר התקיימה נקודה אחת של אנרגיה

פוסט טיפולוגיה
POST TYPOLOGY

בעידן של שינוי, המערכות החברתיות והכלכליות המסורתיות מפנות מקום למערכות דינמיות ונגישות יותר עבור המשתמש הפרטי. דומה כי דווקא בתחום האדריכלות והבניין, שינוי מעין זה יפתח צוהר לטיפוס חדש של בניה בכלל ומגורים בפרט.

הפרויקט מציע לבחון את מאפיניה של אדריכלות מובילית שמתאמת לצרכי המשפחה המודרנית המשתנים לאורך זמן; של תשתית אדריכלית וכלכלית שצומחת מלמטה, מההון הקטן, ולא מיזמות קבלניות או ממשלתיות עתירות משאבים; של אדריכלות רב־דורית ורב־קהילתית התורמת לחברה עשירה ומגוונת יותר שתואמת את העיר של ימינו.

מסורת הבניה בישראל מושתתת ברובה על 'אדריכלות האובייקט' פרי המודרניזם האירופאי שקיבלה ביטוי ב'ערים החדשות' של שנות החמישים והשישים של המאה העשרים, ובהן דימונה. ההפרדה הטיפולוגית בין סוגי מגורים, מסחר ומבני ציבור מופיעה בשיאה בשכונה לדוגמא בעיר: שילוב בין בתי פטיו, שיכונת H ומבני רכבת בציפוף נמוך מייצרים מרקם סטטי שאינו מאפשר לשכונה ולעיר להתפתח ולהציע עתיד וחזון עבור הדורות הבאים.

התפיסה העומדת בבסיס הפרויקט היא כי ההפרדה הטיפולוגית (zoning) מגבילה ומקבעת מייסודה, ומכאן שאיננה רלוונטית כיום. 'פוסט־טיפולוגיה' בדימונה מציעה לדיירי השטיח בשכונה לדוגמא לנצל את זכויות האוויר שלהם לטובת הרחבת הדירות הקיימות והוספת דירות חדשות בשיטת בניה קלה, זולה ומהירה אשר מביאה בחשבון את שיקולי הבניה במדבר, מייצרת דינמיות ועושר אדריכלי, חברתי וכלכלי.

Bezalel
Academy of
Arts and Design
Jerusalem

בצלאל
אקדמיה
לאמנות ותיצוב
ירושלים

